

Kainuun esihistoria

Arkeologia

Tiedot esihistoriasta perustuvat pääosin arkeologian tuloksiin. Arkeologia tutkii ihmisen menneisyyttä käyttämällä lähteinään ihmisen toiminnan maahan jättämiä jälkiä. Esihistoriallinen aika on arkeologian tärkein tutkimuskohde, mutta sen avulla voidaan tutkia myös historiallista aikaa, jopa nykyaikaan asti.

Esihistorialliselta ajalta on nykyaikaan säilynyt vain pieni murto-osa ihmisen aikoinaan käyttämistä esineistä. Kaikki eloperäinen on hävinnyt (harvinaisena poikkeuksena esimerkiksi suosta löytynyt muinaisuskuusi). Säilyneestä esineistöstä voi melko luotettavasti tehdä päätelmiä varsinkin elinkeinoista (ongenkoukku kertoo kalastuksesta). Esineiden lisäksi varsinkin asuinpaikat antavat paljon lisätietoa ihmisten elämästä.

Arkeologisessa tutkimuksessa käytetään apuna monipuolisesti eri tieteitä, etenkin luonnontieteitä (ajoitusmenetelmät, osteologia eli luuoppi, siitepölyanalyysit jne) ja kansatiedettä (vertailu tunnettuihin luonnonkansoihin). Menetelmien avulla ei voida luonnontieteiden tapaan todistaa mitään. Mitä kauemmas konkreettisesta löytöaineistosta mennään (esimerkiksi yhteiskunta, uskonto, kieli), sitä enemmän arkeologian (kuten muidenkin historiatieteiden) tulokset ovat aikaan sidottuja tulkintoja. Samasta aineistosta voi tehdä erilaisia tulkintoja.

Elämä esihistoriallisella ajalla

Kainuun itäosa on yksi niistä alueista, jotka ihminen nykyisellä Suomeksi kutsutulla alueella asutti. Syynä tähän on se, että suuri osa muusta Suomesta oli jääkauden seurauksena veden pinnan alapuolella. (Kuvakehyksen kartat). Koska mitään täydellistä asutuskatkosta ei ole tapahtunut, nämä ensimmäiset maahantulijat olivat nykyisten suomalaisten suoranaisia esi-isiä. Tämän jälkeen väkeä on mennyt ja tullut kaikkina aikoina – myös nykyaikana.

Esihistoriallisena aikana väestömäärä oli vain muutama sata, joten lukumääräisesti vähäisilläkin muutoksilla oli suuret vaikutukset väestöön. Varsin suuri muutos väestössä tapahtui 1500-luvulla, mutta Kainuuta ei suinkaan asutettu silloin. Väite kertoo vain suhtautumisesta alueen aiempaan väestöön (vrt. Amerikan asuttaminen).

Kainuussa elettiin esihistoriallisella ajalla pyyntielinkeinojen varassa. Käytössä ovat olleet suuret kalavedet ja riistamaat. Vaikka elämä olisikin ollut kuluttavaa, sen ei ole tarvinnut olla raskasta tai ankeaa. Koska väestömäärä on ollut pieni, on normaaliaikoina ravintoa ollut riittävästi eikä sen hankinta ole vaatinut kohtuuttomia ponnisteluja. Myöhempää maanviljelyasutusta vaivanneet jatkuvat nälkävuodet ja kulkutaudit ovat todennäköisesti olleet hyvin harvinaisia. Aikaa jäi myös laiskotteluun ja sen myötä henkisiin harrastuksiin. Oli aikaa valmistaa hienoja loistoesineitä

(parhaana esimerkkinä Paltamon karhunpääase) ja järjestää menoja, joissa tehtiin kalliomaalauksia (Värikallio).

Kainuulle leimaa-antavaa on sijainti suurten vesireittien risteyskohdassa. Vesistöjä käytettiin kulkemiseen jo varhain kivikaudella. Yhteydet näkyvät selvimmin esineistössä, mutta samalla tavalla ovat kulkeneet myös uudet aatteet ja tekniset keksinnöt. Erityisesti yhteydet idän kulttuurikeskuksiin ovat antaneet Kainuulle rikkaan esihistorian. Täältä on viitteitä jopa kivikautisesta maanviljelykokeilusta, täältä on löydetty vanhin Suomesta tunnettu metallinen työkalu, täältä on runsaasti pronssiesineiden valinmuotteja ja raudanvalmistustaito saapui tänne jo ennen ajanlaskun alkua.

Kainuu on ollut myös antavana osapuolena kulttuurivaihdossa. Vaalan (Säräisniemen) Nimisjärven mukaan on nimetty kaksi merkittävää, laajalle levinnyttä keramiikkaryhmää ja Kainuu näyttää todella olleen niiden ydinaluetta. Kainuulla on myös oma paikallinen nimikkokeramiikka, varhaismetallikautinen Kainuun keramiikka. Vaikka maakunta rautakaudella joutui myöhempiä siirtomaita vastaavaan asemaan, se oli aiemmin ainakin joissain suhteissa kehityksen kärjessä.